

Stat'

Proč by měli být soudci zdrženliví ve svém projevu?

Why Should the Judges be Temperate in their Speech?

Jana Stehlíková

Jana Stehlíková je doktorandka na Katedře právní teorie Právnické fakulty Masarykovy univerzity a působí také jako asistentka soudkyně na Nejvyšším správním soudě (od podzimu 2020 je však na rodičovské dovolené se synem Františkem, resp. od podzimu 2022 i s dcerou Markétkou). Věnuje se profesní etice právníků, zejména etickým omezením svobody projevu soudců. Na toto téma se zaměřuje při svém doktorském studiu i ve své publikační činnosti.

Abstrakt

Není snadné najít rozumnou rovnováhu mezi tím nevyjadřovat se nevhodně na jedné straně, a nepůsobit uzavřeně a nepřístupně na straně druhé. S tímto nelehkým úkolem se musejí potýkat také soudci. Přitom musejí myslet na to, aby svým projevem neohrožovaly hodnoty, na kterých spočívá justice, a díky nimž mohou soudy dobře fungovat. Tento článek se zabývá tím, proč a jak toho mohou soudci dosáhnout, a co se stane, když ve svém úsilí selžou. Argumentuje ve prospěch zdrženlivého projevu za pomoci argumentů plynoucích ze zásad profesní i normativní etiky a nabízí příklady nezdrženlivých projevů, které justici ohrožují. V neposlední řadě se článek věnuje tomu, že díky schopnosti soudců projevovat se zdrženlivě lze justici více otevřít veřejnosti, a usilovat tak snáze o její důvěru.

Klíčová slova: Zdrženlivost v projevu, etika soudců, etika ctnosti, deontologie, konsequentialismus, nezávislost, nestrannost, důstojnost soudcovské funkce, důvěra veřejnosti v soudnictví, fungování justice

Abstract

It is not easy to find a fair balance between inappropriate speech on one hand and the appearance of constraint and inaccessibility on the other. Judges must deal with this difficult task. They must bear in their minds not to endanger values that are protected to secure the functionality of justice. This article deals with questions of why and how judges can fulfill this task and what might happen if they fail to do so. The article argues in favor of temperance speech using arguments from fields of judicial ethics and normative ethics. It also offers examples of intemperance speech that might be dangerous to justice. Last but not least, the article mentions the relevance of judicial temperance speech for the concept of open justice thanks to which the judiciary might seek public confidence.

Keywords: temperance in speech, judicial ethics, virtue ethics, deontology, consequentialism, independence, impartiality, the dignity of judicial office, public confidence in justice, the functionality of justice

Úvod¹

„Říct, či neříct? To je, oč tu běží.“² I takto upravený Hamletův slavný citát by mohl zjednodušeně shrnout stěžejní myšlenku tohoto článku. Pro soudce jsou odpovědi na otázky, co, kdy, kde, jak a za jakých okolností mohou veřejně sdělovat, velmi důležité. Na rozdíl od většiny ostatních lidí ve společnosti se soudci musejí smířit s omezeními, kterým jejich svoboda projevu podléhá v zájmu zachování hodnot, bez nichž by bylo ohroženo dobré fungování soudního systému. Není však úplně snadné říct, v čem tato omezení vždy spočívají, a jak konkrétně se jim mají soudci přizpůsobit. Domnívám se, že to, co nakonec umožňuje najít způsob, jak různým požadavkům na výkon soudcovské funkce dostát, je zdrženlivost. Zdrženlivost, s níž by soudci měli ke svému projevu přistupovat.

V tomto článku nejdříve přiblížím pojem zdrženlivosti v projevu. Poté rozeberu, jak s tímto pojmem, resp. požadavkem, pracují předpisy profesní etiky soudců. K problematice zdrženlivosti projevu soudců totiž přistupuji z právně etického hlediska. Nehledám důvody zdrženlivosti soudcovského projevu pouze v právních normách, ale především v normách morálních. S jejich pomocí se snažím obhájit smysluplnost požadavků, které na soudce klade profesní etika. Zároveň nabízím různé důvody pro respektování zdrženlivosti projevu, které skýtá normativní etika (zejména etika ctnosti, deontologie a konsekvenencialismus). Soudci jsou totiž různí a různě uvažují o morálních otázkách. Proto považuji za užitečné poskytnout různé způsoby odůvodnění pravidel, kterým by měli soudci dostát.

Toto propojení profesní a normativní etiky nepředstavuje zcela nový přístup k etickým otázkám. Zejména v oblasti profesní etiky soudců se mu však česká ani zahraniční literatura příliš nevěnovala.³ Myslím, že je namístě tak učinit. Součástí článku jsou rovněž příklady projevů⁴, v nichž se soudci požadavkem zdrženlivosti neřídili a ohrozili nejen svou pověst, ale i zájmy celé justice. I tyto příklady mohou soudcům pomoci správně zdrženlivost pochopit a vhodně se díky tomu vyjadřovat. Schopnost soudců správně zvážit, co a za jakých dalších okolností sdělit, považuji za velmi důležitou pro to, aby se soudní systém dostatečně otevřel veřejnosti. Poslední kapitola se proto věnuje principu otevřené justice, který spolu se zdrženlivým projevem soudců může zajistit srozumitelnější justici a přispět k tomu, že veřejnost obdaří soudy a soudce větší důvěrou.

Článek tedy objasňuje zdrženlivost soudcovského projevu jak z teoretického, tak z praktického hlediska. Lze doufat, že umožní čtenářům udělat si co nejucelenější obrázek o tomto aspektu profesní etiky soudců.

¹ Článek vznikl jako česká verze písemného výstupu z projektu MUNI/A/1551/2021, Vztah soudcovské zdrženlivosti a konceptu otevřené justice.

² Mgr. Jana Stehlíková, doktorandka na katedře právní teorie Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně. E-mail: jana.stehlikova@mail.muni.cz, <https://orcid.org/0000-0001-5330-9229>.

³ Stejně k profesní etice přistupují Nicolson s Webbem, ovšem spíše v obecné rovině etiky právníků či advokátů. Srov. NICOLSON, Donald. WEBB, Julian S. *Professional Legal Ethics: Critical Interrogations*. Oxford: Oxford University Press, 1999, 327 s.

⁴ Příklady čerpám z judikatury, literatury i z médií.

1. Co je zdrženlivost v projevu?

Právní předpisy pojem zdrženlivosti přesně nedefinují, dokonce jej ani výslovně ve vztahu k chování soudců nezmiňují. Je však obsažen ve stavovských předpisech soudců⁵ a pracují s ním také soudy ve svých rozhodnutích⁶. Z jazykového hlediska jde o neurčitý pojem, který je specifický právě tím, že jej v právním předpise nenajdeme. Je pro něj však typické totéž, co pro jiné neurčité pojmy, s nimiž se v právu můžeme setkat. Je flexibilní a do určité míry srozumitelný, avšak nikoliv jednoznačný. Neochuzuje tak právní jazyk o přesnost.⁷

Právě díky pružnosti tohoto pojmu mohou zejména soudy reagovat na konkrétní situace a individuálně pojem vykládat v souvislosti s dalšími okolnostmi případu,⁸ zejména pak s ohledem na kontext, v němž se o zdrženlivosti hovoří. Zdrženlivost v projevu je tak potřeba odlišit od jiných druhů soudcovské zdrženlivosti. V angloamerickém právním prostředí se nejčastěji mluví o soudcovské zdrženlivosti⁹ v souvislosti s rozhodovací činností soudců¹⁰ jako o opaku soudcovského aktivismu.¹¹ Důraz je v tomto pojetí kladen na to, aby soudce při rozhodování respektoval dělbu moci a nezasahoval do moci zákonodárné a výkonné.¹² Zdrženlivost v projevu¹³ se oproti tomu promítá do běžného chování soudců jak při jejich rozhodovací činnosti, tak mimo ni. Lze ji chápat jako podstatu i prostředek omezení¹⁴,

⁵ Viz kapitola 3. Zdrženlivost projevu v soudcovských stavovských předpisech.

⁶ Srov. nález Ústavního soudu ze dne 5.9.2016, sp. zn. I. ÚS 2617/15, usnesení NSS ze dne 22.7.2021, čj. Nao 152/2021-32, ale i další jako například rozhodnutí kárného senátu NSS ze dne 22.10.2014, čj. 13 Kss 5/2014-122 aj.

⁷ LI, Shuangling. A corpus-based study of vague language in legislative texts: Strategic use of vague terms. *English for Specific Purposes*. 2017, č. 45. s. 98–109.

⁸ WALDRON, Jeremy. Vagueness in Law and Language: Some Philosophical Issues. *California Law Review*. 1994, roč. 82, č. 3, s. 536.

⁹ V angličtině se tento druh zdrženlivosti označuje jako *judicial self-restraint*.

¹⁰ To, jak rozsáhlá odborná debata na toto téma probíhala a probíhá v angloamerickém právním prostředí, ukazují například tyto články: POSNER, Richard A. The Meaning of Judicial Self-Restraint. *Indiana Law Journal*. 1983, roč. 59, č. 1, s. 1–24,

POSNER, Richard A. The Rise and Fall of Judicial Self-Restraint. *California Law Review*. 2012, roč. 100, č. 3, s. 519–556, nebo také EPSTEIN, Lee. LANDES, William M. Was There Ever Such a Thing as Judicial Self-Restraint. *California Law Review*. 2012, roč. 100, č. 3, s. 557–578, z nejnovějších pak HAUN, William J. The Virtues of Judicial Self-Restraint. *National Affairs*. publikováno 2018, citováno dne 15.8.2022. Dostupné online na: <https://www.nationalaffairs.com/publications/detail/the-virtues-of-judicial-self-restraint>.

¹¹ Srov. například POPOVIC, Dragoljub. Prevailing of Judicial Activism over Self-Restraint in the Jurisprudence of the European Court of Human Rights. *Creighton Law Review*. 2009, roč. 42, č. 3, s. 361–396.

¹² V českém prostředí vyvolalo debatu o tomto druhu soudcovské zdrženlivosti například nedávné usnesení Ústavního soudu ze dne 24.5.2022, sp. zn. Pl. ÚS 32/21.

¹³ Tuto „zdrženlivost“ bychom anglicky patrně nejvýstižněji označili jako *temperance*.

¹⁴ Ústavní soud v nálezu ze dne 5.9.2016, sp. zn. I. ÚS 2617/15, například uvedl, že soudce musí být zdrženlivý v projevech týkajících se politické soutěže, zejména veřejného hodnocení jednotlivých kandidátů či volebních stran a uskupení nebo tvorby politických koalic.“

kterému může svoboda projevu soudců v určitých situacích podléhat,¹⁵ aby byly chráněny jiné důležité zájmy¹⁶.

Nejvyšší správní soud v jednom z případů vyložil zdrženlivost v projevu soudců takto:

*„V obecné rovině dále nepochybně platí, že soudce by měl v rámci své činnosti dbát určité míry **zdrženlivosti** a vyvarovat se vyjadřování **zbytečně příkrých subjektivních** soudů ve vztahu k osobám účastníků (či jejich zástupců), a to tím spíše, pokud takové soudy **nesouvisí zcela s podstatou projednávané věci** či jsou pro odůvodnění závěrů určitého soudního rozhodnutí **nadbytečné**.“*¹⁷

Přestože se tento výklad soudu vztahoval ke konkrétnímu případu, lze z něj vyvodit několik obecných závěrů. Zdrženlivý projev neobsahuje výroky, které jsou zbytečné, ať už svým obsahem, způsobem, jakým jsou sděleny, načasováním či místem, kde jsou prezentovány. Projev je tedy typický tím, že je **uvážení**, je pronesen **s rozvahou**, a toto sdělení má nějaký **přínos** či alespoň ničím **neškodí**, tj. je **vhodný** vzhledem ke svému obsahu, načasování apod.

Podle citovaného rozhodnutí může škodit například tím, že jsou jím sděleny příliš příkré subjektivní soudy k účastníkům či jejich zástupcům. Rozhodnutí tak v tomto případě kritizuje způsob sdělení i jeho povahu. Zdrženlivý projev soudce by tak měl být patrně **mírnější**, co se týče zvolených jazykových prostředků, případně tónu a hlasitosti, jakými je pronesen (jde-li o ústní projev). S tím se pojí i subjektivní povaha soudů, které soudce pronesl k účastníkům. Soudci sice není zapovězeno sdělovat své subjektivní názory, měl by tak ovšem činit nanejvýš uvážlivě s ohledem na to, že je v prvé řadě představitelem soudní moci. Očekává se tak od něj, že se bude projevoval profesionálně; že bude při výkonu své funkce sdělovat právní závěry opřené o prokázané (objektivní) skutečnosti a bude se vyjadřovat zejména k projednávané věci. Když se soudcův projev projednávané věci netýká, měl by tím spíše **vážít svá slova**.

Pro soudce jsou tato vodítka k výkladu zdrženlivosti důležitá, aby v souladu s ní mohli jednat. Přestože jim to nepřikazuje výslovně žádná právní povinnost, zdrženlivost prostředkem k dodržení jiných, zcela zásadních právních pravidel, které soudci dodržovat musejí.¹⁸ Slovy Aharona Baraka: „*Soudce musí respektovat řetězy, které ho svazují.*“¹⁹ Zdrženlivost tak můžeme považovat za projev tohoto respektu.

Z toho, že na povinnost zdrženlivosti pamatují etické kodexy, lze vyvodit, že soudci jsou přinejmenším morálně zavázáni projevoval se zdrženlivě. Rozpoznání toho, co je morální

¹⁵ Čl. 10 odst.2 Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí č. 209/1992 Sb. o sjednání Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a Protokolů na tuto Úmluvu navazujících, čl. 17 odst. 4 Usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součástí ústavního pořádku České republiky („Listina základních práv a svobod“).

¹⁶ Například důvěra v nezávislé, nestranné a spravedlivé rozhodování soudů. Srov. § 80 odst. 5 a 6 zákona č. 6/2002 Sb., o soudech a soudcích.

¹⁷ Usnesení NSS ze dne 22.7.2021, čj. Nao 152/2021-32. (Zvýraznění textu přidáno autorkou.)

¹⁸ Například povinnost dodržovat soudcovskou nezávislost, nestrannost a důstojnost soudcovské funkce, dbát na spravedlivé rozhodování a usilovat o důvěru veřejnosti. Srov. § 80 a další zákona č. 6/2002 Sb., o soudech a soudcích.

¹⁹ BARAK, Aharon. *The Judge in Democracy*. Princeton: Princeton University Press, 2006, s. 102.

a co ne, záleží na kombinaci emocí a racionálního úsudku.²⁰ Nabízí se tedy, aby soudci zvažovali, jaký projev je zdrženlivý a jaký už není, podle toho, co je podle nich morálně správné a pro co nacházejí rozumné důvody. Za pomyslný odrazový můstek při těchto úvahách mohou soudci považovat v různých situacích například i tato pořekadla: „někdy méně je více“, „dvakrát měř, jednou řež“ nebo „mluviti stříbro, mlčeti zlato“.

2. K čemu je dobré, když je soudce v projevu zdrženlivý?

Má-li se soudce ve svém projevu omezit a být zdrženlivý, měl by vědět proč a k čemu je to dobré. Nejenže by takové omezení mělo sledovat opravdu důležité cíle, ale každý se mu navíc snáze podvolí, pokud dává dobrý smysl. Právě to soudci umožní, aby nevnímal požadavek zdrženlivosti jako prostý zákaz nějakých projevů, který je povinen respektovat. Naopak se díky vidině chtěného cíle může posunout na Fullerově pomyslné morální stupnici k neviditelné dělicí čáře, kde tlak povinnosti přechází k výzvě k dokonalosti.²¹ Soudce se pak nebude projevoval zdrženlivě proto, že by se bál trestu za porušení této povinnosti. Bude tak činit proto, že pro něj zdrženlivý projev bude prostředkem k dobrému výkonu soudcovské funkce. Ten si lze představit právě jako snahu o to, aby soudce přispíval k dobrému fungování celé justice.

Fungování justice a plnění úkolů, jimiž je justice pověřena, je tedy obecným cílem, k němuž by měl soudce zdrženlivým projevem přispívat. A to není málo. Když soudnictví nefunguje dobře, lidé se uchylují k méně efektivnímu řešení sporů²², případně omezí spolupráci a vztahy, které vytvářejí nejrůznější hodnoty, aby se případným sporům vyhnuli úplně. Tím společnost nutně strádá. Bez funkční justice můžeme navíc jen stěží hovořit o demokratické společnosti, protože není, kdo by urovnával spory tak, aby u toho byly brány ohledy na demokratické hodnoty. Soudce tak svými projevy zprostředkovaně ovlivňuje i to, v jakém stavu je demokracie ve společnosti.²³ Jak konkrétně k tomu ale může přispět? Co má dělat a v jakém smyslu se má projevoval zdrženlivě, aby justice dobře fungovala?

Odpověď částečně poskytují etické kodexy, ale také právní předpisy, které upravují povahu soudnictví a jeho hlavní úkoly a cíle²⁴. Plyne to však i ze samotné podstaty justice v demokratické společnosti. Hlavním úkolem justice je, aby poskytovala spravedlivé

²⁰ VETLESSEN, Arne J. *Perception, Empathy and Judgment*. Pennsylvania State University, 1994, s. 157.

²¹ OSINA, Petr. Kritika právního pozitivismu. In SOBEK, Tomáš. HAPLA, Martin a kol. *Filosofie práva*. Brno: Nugis Finem Publishing, 2020, s. 59.

²² GAROUPA, Nuno. GINSBURG, Tom. *Judicial Reputation: A Comparative Theory*. Chicago: University of Chicago Press, 2015, s. 21.

²³ Podle Levitského a Ziblaty je pro přežití demokracie zásadní i tzv. institucionální zdrženlivost. Tím mají na mysli trpělivou sebekontrolu, sebeovládání a toleranci. Zdrženlivost chápou tedy komplexněji a její projevy spatřují v jiných situacích. Domnívám se však, že lze tento názor vztáhnout i na soudy, respektive na soudce. Srov. LEVITSKY, Steven. ZIBLATT, Daniel. *Jak umírá demokracie*. Praha: Prostor, 2018, s. 151.

²⁴ V České republice jsou to především zákon č. 6/2002 Sb., o soudech a soudcích, ale taky Ústava, Listina základních práv a svobod, případně Úmluva. Srov. Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky (Listina základních práv a svobod), sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí č. 209/1992 Sb., o Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod („Úmluva“).

rozhodnutí věcí, které jsou jí lidé předloží. K tomu je zapotřebí, aby o věcech rozhodovali nezávislé a nestranné soudy a soudci, kteří budou dbát o důstojnost soudcovské funkce (budou pečovat svou dobrou pověst) a budou pro veřejnost důvěryhodní.²⁵ To je přesně to, o co soudce může a měl by usilovat svým zdrženlivým projevem: nezpochybnit nezávislost a nestrannost soudnictví i sebe sama²⁶, dbát na důstojnost soudcovské funkce a nenarušit důvěru veřejnosti ve spravedlivé rozhodování²⁷.

Přestože dokážeme pojmenovat jednotlivé dílčí cíle a víme, jaké účely by měl soudce svým projevem sledovat, stále to neznamena, že jejich naplnění je snadné. Není výjimkou, že se účely v právu spolu střetávají a je zapotřebí v konkrétních situacích posoudit, který má dostat přednost, a ten se snažit uskutečnit.²⁸ Tyto účely: nezávislost, nestrannost, důstojnost soudcovské funkce a ochrana důvěry veřejnosti ve spravedlivé rozhodování, však nejsou ve vzájemné kolizi. Naopak jsou rovnocenné jak z hlediska své důležitosti, tak z hlediska potřeby jejich naplnění. Kdybychom některý z nich opomenuli a neusilovali o něj, nedosáhneme toho, aby justice dobře fungovala. Soudci se tedy musejí projevoval tak, aby zároveň nezpochybnili svou nezávislost, nestrannost i důstojnost své funkce, a v důsledku toho neohrozili důvěru veřejnosti ve spravedlivé rozhodování soudů. Důvěra veřejnosti má tedy z povahy věci poněkud odlišný charakter od zbylých tří účelů, které vypovídají o samotném soudci a jeho chování. Důvěra veřejnosti je naopak chtěnou reakcí na toto chování, jde tedy zpětnou vazbu členů společnosti, jimž má justice sloužit. Úkolem soudce je, aby svůj projev uskutečnil tak, aby všechny účely naplnil v co největší možné míře, a zajistil tak dobré fungování justice.

3. Zdrženlivý projev v soudcovských stavovských předpisech

Udržet projev soudců v patřičných mezích pomáhají také pravidla obsažená ve stavovských předpisech. Pomáhají totiž kultivovat chování soudců v souladu s požadavky, které jsou na výkon soudcovské funkce kladeny. Etické kodexy jsou navíc jedním z důležitých formálních zdrojů, ze kterého lze čerpat informace o tom, jaké morální hodnoty určitá profesní skupina sdílí a považuje za důležité.²⁹

²⁵ O těchto nezbytných úkolech soudů a soudců hovoří nejen právní a stavovské předpisy, ale věnují se jim i odborné články. Například KYROU, Emiliós. *Attributes of a Good Judge. Handbook for Judicial Officers — Impartiality and fairness*. publikováno 2013, citováno dne 18.8.2022. Dostupné online na: https://www.judcom.nsw.gov.au/publications/benchbks/judicial_officers/attributes_of_a_good_judge.html.

²⁶ Český právní řád soudce těmito požadavky zavazuje zejm. v § 80 odst. 1 a 2 zákona č. 6/2002 Sb., o soudech a soudcích.

²⁷ Např. § 80 odst. 5 zákona č. 6/2002 Sb., o soudech a soudcích.

²⁸ O kolizích účelů více například LARENZ, Karl. CANARIS, Claus-Wilhelm. *Methodenlehre der Rechtswissenschaft*. 3. vydání. Springer-Verlag, 1995, s. 153 a násl. nebo HOLLÄNDER, Pavel. *Filosofie práva*. 2. rozšířené vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2012, s. 140 a násl.

²⁹ Martin Hapla chápe normy profesní etiky (advokátů, ale lze chápat obecně, tedy i soudců) jako součást pozitivní morálky, tj. institucionalizovaných morálních norem uplatňovaných v rámci určité skupiny společnosti. Viz HAPLA, Martin. (Ne)morální advokáti: problém ospravedlnění norem profesní etiky. *Časopis pro právní vědu a praxi*. 2019, roč. 27, č. 4, s. 460.

Soudcovské stavovské předpisy významně ovlivňují chování soudců³⁰, protože zpravidla upřesňují zákonné normy, kterými jsou soudci vázáni, případně vyjadřují odhodlání ctít tyto zákonné požadavky.³¹ Toto odhodlání není bezvýznamné. Dobrý soudce by měl chtít dodržovat zákonná pravidla, aby vykonával svou funkci co nejlépe. Lze říct, že snaha o dobrý výkon soudcovské funkce je soudcova morální povinnost. Je však vždy lepší, když ji soudce chápe v duchu myšlenek Lona Fullera jako výzvu k dokonalosti (morálku aspirace) než jako tlak, který je na něj vyvíjen vynucováním určité povinnosti.³²

Pro české soudce mají největší význam tyto kodexy³³: mezinárodní *Bangalorské principy*³⁴, *Soubor etických zásad chování soudce*³⁵ od Soudcovské unie a *Etický kodex* vytvořený pod vedením soudců Nejvyššího soudu³⁶.

Bangalorské principy zmiňují, že soudce by neměl činit komentáře, které by mohly zpochybnit výsledek rozhodování nebo spravedlnost procesu.³⁷ Rovněž připomínají, že soudce může svou svobodu projevu uplatňovat tak, aby při tom zachoval důstojnost soudcovské funkce, nestrannost a nezávislost justice.³⁸

Zásady chování soudce obdobně konstatují, že soudce se má zdržet projevů, které by mohly ovlivnit výsledek řízení nebo vzbudit pochybnost veřejnosti o nestrannosti řízení.³⁹ *Etický kodex* kromě toho poskytuje ještě o něco podrobnější úpravu omezení projevu soudců a jako jediný výslovně zmiňuje pojem *zdrženlivost*. Soudce by měl být podle kodexu zdrženlivý

³⁰ NICOLSON. WEBB. *Professional Legal Ethics...*, s. 6.

³¹ Etické normy se totiž mohou do určité míry se zákonnými normami překrývat. Srov. STEHLÍKOVÁ, Jana. Omezení svobody projevu soudců a jeho morální zdůvodnění v judikatuře ESLP a NSS. *Právník*. 2021, roč. 160, č. 8, s. 653. Dostupné online na: https://www.ilaw.cas.cz/upload/web/files/pravnik/issues/2021/8/3_Stehlikova_650-663_8_2021.pdf.

³² Srov. FULLER, Lon L. *The Morality of Law*. Yale University Press, 1964, s. 5.

³³ Tyto dokumenty mohou skýtat inspiraci i pro soudce jiných států, protože národní kodexy se značně shodují s *Bangalorskými principy*, které mají význam pro výkon soudcovské funkce v celé řadě států. Navíc zjevně nehraje roli ani to, zda jde o soudce z kontinentálního či angloamerického právního prostředí. Soudcovské kodexy jednotlivých amerických států obsahují velmi podobná pravidla. Viz například New York. Code of Judicial Conduct. McKinney's New York Statutes Annotated. Rules of Administrator of Courts. Part 100, Judicial Conduct. NYCOURTS.GOV. přijatý v roce 1972, doplněný v roce 2019, citováno dne 17.8.2022. Dostupné online na: <http://ww2.nycourts.gov/rules/chiefadmin/100.shtml>, nebo Alabama Canons of Judicial Ethics. Alabama Statutes Annotated. Rules. *Alabama Judicial System*. přijatý v roce 1976, doplněný v roce 1980, citováno dne 17.8.2022. Dostupné online na: <https://judicial.alabama.gov/library/rulescanons>.

³⁴ *Bangalorské principy* soudcovského chování, přijaté v Haagu v roce 2002, citované 26.8.2022. Dostupné online na: https://www.unodc.org/pdf/crime/corruption/judicial_group/Bangalore_principles.pdf ("*Bangalorské principy*").

³⁵ Soudcovská unie ČR. Etické zásady chování soudce. *Soudci.cz*. přijaté dne 26.11.2005, citováno dne 26.8.2022. Dostupné online na: <http://www.soudci.cz/o-nas/eticke-zasady-chovani-soudce.html> ("*Zásady chování soudce*").

³⁶ ANGYALOSSY, Petr. HAVELEC, Radovan a kol. *Etický kodex*. Nejvyšší soud, přijatý v roce 2020, citováno dne 26.8.2022. Dostupné online na: [https://www.nsoud.cz/judikatura/ns_web.nsf/0/480C6A02F818B1DCC12586B00029183B/\\$file/ETICK%C3%9D%20KODEX%20\(2\).pdf](https://www.nsoud.cz/judikatura/ns_web.nsf/0/480C6A02F818B1DCC12586B00029183B/$file/ETICK%C3%9D%20KODEX%20(2).pdf) ("*Etický kodex*").

³⁷ *Bangalorské principy*..., bod II.4.

³⁸ *Bangalorské principy*..., bod IV.6.

³⁹ *Zásady chování soudce*..., bod II.3.

například při veřejném vyjadřování politických názorů.⁴⁰ Dále kodex obecněji nabádá soudce, aby se vyvarovali nevhodného vystupování, projevů nebo konání.⁴¹ V neposlední řadě pak myslí na novější komunikační prostředky. Upozorňuje soudce na to, že by měli sociální sítě a podobné komunikační služby užívat obezřetně.⁴²

Všechny tyto dokumenty různě vyjadřují, jak a kdy by se měl soudce držet zpět a nebýt unáhlený v projevování nejen svých názorů a myšlenek. Jejich nemalý přínos spočívá i v tom, že mnohdy obsahují účel, resp. důvod, omezení projevu. Je patrné, že cílem těchto etických pravidel je ochrana dalších zájmů a hodnot, na které kodexy odkazují (například nestrannost, nezávislost či důstojnost justice apod.). Právě ochrana těchto hodnot je jeden z důležitých důvodů, proč by soudci měli ctít etické kodexy, které jsou jinak právně nezávazné.

4. Morální důvody pro dodržování zdrženlivosti

I bez etických kodexů lze najít nepsané morální důvody pro to, aby byli soudci v projevu zdrženliví. Pro soudce je užitečné vědět, čeho lze dosáhnout tím, že se při svém projevu leččeho zdrží. Pro nikoho totiž není lehké být omezován. Natož pro soudce, po nichž jinak chceme, aby byli sebevědomí a zároveň pokorní, schopni mít značnou moc nad ostatními, a kromě toho odpovědní za všechny své kroky. Collins a Skover proto hovoří o soudcovském „umění“, jehož podstatou je mít co největší moc, umenšit svou závislost na čemkoliv a komukoliv a potlačit rizika.⁴³ Rizika lze spatřovat například právě v tom, že soudce selže v ochraně své nezávislosti, nestrannosti, důstojnosti své funkce a ztratí důvěru veřejnosti. Tato rizika ale soudce může eliminovat tím, že se pokusí soudce časem v soudcovském „umění“ zdokonalovat. K tomu potřebuje být obezřetný, nikoliv zbrklý. I ve svém projevu se může zlepšovat a být si jistější jeho vhodností, když se poučí z minulých chyb a své budoucí projevy dobře promyslí a naplánuje. Dobrý soudce totiž dokáže vyhodnotit, že se mu kvůli relativně málu (chvilkový požitek ze svého ničím omezeného projevu) nevyplatí riskovat příliš mnoho⁴⁴: vlastní dobrou pověst, že dokázal zabezpečit zájmy, které jsou pro fungování justice klíčové.

Prvotní motivace neriskovat ve vlastním zájmu může působit poněkud sobecky. Tento druh egoismu však nemusí být vyloženě odsouzení hodný. Snaha prosazovat své vlastní zájmy a tužby může být dokonce základem řady aspektů profesní etiky právníků (tj. i soudců).⁴⁵ Například pověst soudnictví je utvářena pověstí soudců, kteří ji tvoří.⁴⁶ Když tedy soudce dbá o svou dobrou pověst, pomáhá tím vytvářet dobrou pověst justice. Naopak selháním

⁴⁰ *Etický kodex...*, bod II.5.

⁴¹ *Etický kodex...*, bod III.6.

⁴² *Etický kodex...*, bod III.11.

⁴³ COLLINS, Ronald K. L. SKOVER, David M. *The Judge: 26 Machiavellian lessons*. Oxford: Oxford University Press, 2017, s. xv-xvi.

⁴⁴ COLLINS. SKOVER. *The Judge...*, s. xx.

⁴⁵ NICOLSON. WEBB. *Professional Legal Ethics...*, s. 22.

⁴⁶ GAROUPA. GINSBURG. *Judicial Reputation...*, s. 20.

jednotlivce pověst celé justice trpí.⁴⁷ Proto je žádoucí, aby soudci na jeho pověsti záleželo a nebylo mu lhostejné, jak veřejnost vnímá jeho počínání.

Soudce však může mít i jiné důvody a motivace k tomu, aby se projevoval zdrženlivě. Může například rozumně předpokládat, že zdrženlivost je vlastnost, kterou společnost od soudců očekává. Svou soudcovskou roli, kterou považuje za důležitou, proto chce vykonávat dobře, a to tak, že bude jednat v souladu s principem zdrženlivosti projevu.⁴⁸

Kromě toho může soudce počítat s tím, že veřejnost jeho počínání sleduje a zajímá se o to, jací jsou soudci i soudy. Tento zájem komunity o jednotlivce je pro každého člověka důležitý.⁴⁹ Dává mu pocit, že jeho snažení má smysl a že jeho práce je hodnotná. Z toho vyplývá pocit sebeúcty, který je podle Johna Rawlse jedním z nejdůležitějších statků.⁵⁰ Pro soudce je sebeúcta stěžejní, aby mohl uskutečnit svůj životní plán – být dobrým soudcem. Jednak ho přesvědčuje o tom, že tento plán je dobrý, a také o tom, že své záměry je schopen díky svým schopnostem uskutečnit,⁵¹ tedy například že je schopen projevovat se ve své funkci zdrženlivě. Odvrácenou stranu mince sebeúcty představuje morální stud.⁵² Ten se může dostavit tehdy, když někdo chce mít určité vlastnosti a ctnosti potřebné ke svým cílům a lidé je od něj racionálně očekávají také, ale nedaří se mu je mít nebo dobře uskutečňovat.⁵³ I stud tak může být významným motivačním faktorem, který soudce ponouká ke zdrženlivému projevu ve snaze být dobrým soudcem.

Důvody, proč by se měl soudce projevovat zdrženlivě, jsou tedy různé a mají různou povahu. Mohou mít například povahu prostředků k dosažení zájmů různého druhu, nebo principu, který je důležitý dodržovat, nebo snahy být dobrým soudcem. Jednotliví soudci se patrně ztotožňují s rozličnými důvody, které je dovedou zpravidla ke stejnému výsledku; v tomto případě ke zdrženlivému projevu.

Soudci jsou totiž silně ovlivňováni morálními hodnotami, které si osvojuje ve svém soukromém i profesním životě.⁵⁴ Každému může být blízký jiný přístup k otázkám profesní etiky, a tedy k tomu, jak zdrženlivost v projevu pojmut. Všichni jsou ale vystaveni obecným etickým teoriím, které se uvnitř společnosti uplatňují, stejně jako politickým, ekonomickým, genderovým, rasovým a dalším ideologiím⁵⁵ (ať už si to uvědomují, či nikoliv). Podle Nicolsona a Webba jsou charakter soudců a jejich oddanost morální odpovědnosti za svá jednání, tedy jejich etické postoje, stejně důležité jako obsah formálních etických norem⁵⁶

⁴⁷ Tamtéž, s. 41.

⁴⁸ Tyto morální úvahy odrážejí myšlenky Johna Rawlse. Srov. RAWLS, John. *Teorie spravedlnosti*. Praha: Victoria Publishing, 1995, s. 257-258.

⁴⁹ RAWLS. *Teorie spravedlnosti...*, s. 261.

⁵⁰ Tamtéž, s. 260

⁵¹ Tamtéž, s. 260.

⁵² Stud může být vnímán jako újma na sebeúctě a morálním pocitu založeným na principu práva. Srov. Tamtéž, s. 260.

⁵³ Tamtéž, s. 262.

⁵⁴ NICOLSON. WEBB. *Professional Legal Ethics...*, s. 6.

⁵⁵ Tamtéž, s. 6.

⁵⁶ Tamtéž, s. 8.

(tj. etických kodexů, o nichž již byla řeč). Pomáhají totiž soudcům dodržovat zákonné i etické standardy, a to nikoliv slepě, ale díky důvodům, s nimiž se díky svému morálnímu přesvědčení nejlépe ztotožňují. Podíváme se tedy blíže na to, jaká odůvodnění zdrženlivého projevu soudců poskytují nejvýznamnější klasické etické teorie, resp. skupiny teorií: etika ctnosti (v následující kapitole), deontologické teorie a konsekvencialismus (v kapitole šesté).⁵⁷

5. Když ctností soudce je být zdrženlivý

Někdo hledá odpovědi na to, jaké chování je morálně dobré či správné a proč. Pro jiného je důležitější odpověď na otázku, jak být dobrý, a od toho pak odvíjí své počínání.⁵⁸ Soudce, jehož morální úvahy směřují ke druhé otázce, se proto bude projevovat zdrženlivě, pokud dospěje k závěru, že dobrý soudce by měl být zdrženlivý.

Tyto úvahy jsou typické pro etiku ctnosti, která se zabývá tím, zda člověk má či nemá určité ctnosti, povahové rysy či návyky, či dispozice pro určité chování. Z toho pak vyvozuje, jaké charakterové rysy umožňují vést morálně dobrý život.⁵⁹ Dobrý život by měl být zajisté naplněn dobře vykonávanou prací. Proto z hlediska této teorie dává smysl, aby se dobrý člověk ptal, jak být dobrý ve své profesi.⁶⁰ Dobrého soudce lze posuzovat podle toho, zda se mu daří plnit dílčí cíle (být nezávislý, nestranný apod.)⁶¹, které zajišťují dobré fungování justice. K tomu potřebuje ctnosti, díky kterým toho dosáhne.⁶²

Zdrženlivost v projevu je jednou z těchto ctností.⁶³ Jako každý jiná ctnost se skládá z těchto tří složek: intelektuální, emoční a motivační.⁶⁴ Intelektuální složka předpokládá, že soudce má dostatečnou rozumovou schopnost uvědomit si, proč a jak chce v duchu této ctnosti jednat. Emoční složka zodpovídá za to, že soudcovi morální citění trpí, když se mu nedaří projevovat v souladu s touto ctností. Motivační složka je pak motorem, který pohání vůli soudce, aby byl zdrženlivý v projevu, přestože to může být obtížné. Nesnadné může být samozřejmě i posouzení situace a povahy soudcova projevu, aby mohl být považován za

⁵⁷ Bylo by možné zkoumat morální důvody zachování zdrženlivosti projevu soudců i z hlediska jiných, modernějších teorií (například etika péče či feminismus). To však již překračuje limity této práce. Navíc význam a rozšíření modernějších teorií ve společnosti nejsou takové jako u klasických teorií.

⁵⁸ Etika ctnosti vnáší tuto stěžejní otázku: „*To be or to do?*“ A posuzuje ji ve prospěch podstaty bytí. Srov. NICOLSON. WEBB. *Professional Legal Ethics...*, s. 29.

⁵⁹ Tamtéž, s. 30.

⁶⁰ Srov. OAKLEY, Justin. COCKIN, Dean. *Virtue Ethics and Professional Roles*. Cambridge: Cambridge University Press, 2001, s. 4.

⁶¹ Toto pojetí „dobra“ je odvozeno od toho, zda se s jeho pomocí daří dosáhnout určitého účelu. Srov. HARE, Richard M. *The Language of Morals*. New York: Oxford University Press, 1952, s. 93.

⁶² Oakley a Cockin poukazují na to, že podle Phillipy Foot je pro ctnosti typické, že svědčí jednotlivci nebo i celé společnosti. V tomto případě platí, že ctnosti, díky kterým soudce zajistí fungování justice, společnosti prospívají. Srov. OAKLEY. COCKIN. *Virtue Ethics...*, s. 16.

⁶³ Zdrženlivost v obecném smyslu slova považuje za soudcovskou ctnost i Lawrence B. Solum. Srov. SOLUM, Lawrence B. *Virtue Jurisprudence. A Virtue-Centred Theory of Judging*. In SWISHER, Keith (ed.). *Judicial Ethics*. New York: Routledge, 2017, s. 30.

⁶⁴ SUIKKANEN, Jussi. *This Is Ethics: An Introduction*. Hoboken: Wiley-Blackwell, 2014, s. 126.

zdrženlivý. Podle Karla Llewellyna je to moudrost, která pomáhá člověku správně vyhodnotit situaci.⁶⁵ Proto je zapotřebí, aby soudce ctnost moudrosti nepodceňoval a používal ji k tomu, aby ve správnou chvíli učinil zdrženlivosti zadost a neprojevil se unáhleně.

Může se stát, že soudce tu a tam selže ve snaze projevit se zdrženlivě. Jde však o to, aby o tuto ctnost neustále usiloval a chtěl ji mít a podle ní jednat. A to i tehdy, když se teprve snaží dostat si ji pod kůži a nějak si ji zařadit do své morální výbavy. Nejde podle mě o pokrytectví a zakrývání vlastních nedokonalostí před zraky veřejnosti, pokud si soudce uvědomuje hodnotu samotné ctnosti.⁶⁶ Hodnotná je pak i snaha jednat podle této ctnosti.

Je tedy patrné, že ani samotný projev, resp. jednání, nejsou etice ctnosti lhostejné. Etika ctnosti jiné teorie nezavrhuje, naopak se s nimi doplňuje. Tvrdí však, že kopírování morálních vzorů vede k morálně hodnotnějšímu jednání než smysl pro povinnost, závazky apod.⁶⁷ Hledání a napodobování morálních vzorů může být totiž pro soudce velmi užitečné.⁶⁸ Je to návod, jak se v různých situacích projevovat zdrženlivě.

6. Zdrženlivý projev jako univerzální princip či užitečný nástroj

Další dvě klasické etické teorie, deontologie a konsekvenencialismus, se na rozdíl od etiky ctnosti zaměřují na samotné jednání. Proto mohou poskytovat morální zdůvodnění těm soudcům, kteří se zamýšlejí nad tím, proč je zdrženlivý projev správný a jaké jsou jeho parametry.

Deontologické teorie, mezi které patří například kantovská etika, budou blízké svou povahou soudcům se silným smyslem pro povinnost. Právě na ni totiž kladou důraz. Dodržování povinnosti je podle těchto teorií principiální záležitostí, protože zpravidla dodržení určité povinnosti je hodnotné samo o sobě. Není třeba se ptát, k čemu je to dobré, pokud jednání splňuje konkrétní a uznávaná kritéria, která jej činí morálně správným.⁶⁹ V případě zdrženlivého projevu můžeme hovořit například o tom, že soudce musí dodržovat právní pravidla, která regulují výkon jeho funkce, a musí se chovat tak, aby nenarušoval chod soudnictví. Povinnost projevovat se zdrženlivě splňuje obě tato kritéria. Je tedy správné, aby se soudce projevoval zdrženlivě. Navíc lze povinnost soudců projevovat se zdrženlivě chápat jako univerzální princip⁷⁰, protože dobré fungování soudnictví je v zájmu celé společnosti. Určité omezení v projevu je tak přijatelné pro každého soudce, který si dokáže představit,

⁶⁵ SOLUM. *Virtue Jurisprudence...*, s. 33-34.

⁶⁶ Pokud si soudce cení víc toho, jak jeho jednání působí, jde však o pokrytectví. Srov. COLLINS. SKOVER. *The Judge...*, s. xi.

⁶⁷ NICOLSON. WEBB. *Professional Legal Ethics...*, s. 30.

⁶⁸ Morální vzor může mít různou podobu. Ať už konkrétního soudce, jehož morální vlastnosti se již v průběhu výkonu jeho funkce, osvědčily (i tak je ale potřeba jeho jednotlivé projevy vždy kriticky zhodnotit), nebo imaginárního, který představuje určitý ideál. V jiném kontextu poskytuje takový vzor například Ronald Dworkin: ideálního soudce Herkula. Srov. SOLUM. *Virtue Jurisprudence...*, s. 23.

⁶⁹ GEALFOW, John A. Kantovská etika. In SOBEK, Tomáš. HAPLA, Martin a kol. *Právní etika*. Praha: Leges, 2019, s. 96.

⁷⁰ Podle kategorického imperativu, který je ústředním pojmem kantovské etiky, by člověk neměl činit nic, co by nechtěl, aby se stalo obecně uznávaným pravidlem. Srov. SUIKKANEN. *This is Ethics...*, s. 79.

jakého soudce by si přál jako případného řešitele vlastního sporu a co o každém soudci jeho projev vypovídá.

Konsekvencialismus na rozdíl od deontologie řeší důsledky, které se s určitým jednáním pojí. Konsekvencialistické teorie definují jako správné chování vše, co zajišťuje co největší množství toho, co lze považovat za dobré. To je činí poměrně jednoduše srozumitelné⁷¹ a pro mnohé přitažlivé. Utilitarismus, který je patrně nejvýznamnějším zástupcem této skupiny teorií, se posunul od hedonistického pojetí zvyšování úrovně společenského štěstí k pojmu dobra, které zahrnuje i další hodnoty a společenské cíle.⁷² Soudce tak může podle této teorie dovodit, že zdrženlivý projev je dobrý, protože nezpochybňuje soudcovskou nezávislost, nestrannost, nepodrývá důstojnost soudcovské funkce ani neohrožuje důvěru veřejnosti v justici. Zdrženlivý projev je tedy z dlouhodobého hlediska mnohem lepší a přínosnější než nezdrženlivý projev, který tyto hodnoty naopak ohrožuje. Tato úvaha je založena na tzv. utilitarismu pravidel. Kromě něj může soudce v různých situacích brát v potaz tzv. utilitarismus jednání, podle něhož se posuzuje přínos, resp. vidina co největšího užitku, v každém jednotlivém případě.⁷³ Tento přístup může soudci pomoci najít odpověď na otázku, jak konkrétně (co do způsobu, intenzity apod.) má jeho zdrženlivý projev v té či oné situaci vypadat.

7. Jak nezdrženlivý projev soudcům škodí?

Když se soudci nepodaří najít způsob, jak vyjádřit to, co chce, a přitom být zdrženlivý, může to mít pro něj i pro celou justici nežádoucí důsledky. Přinejmenším z morálního hlediska se totiž nezdrženlivý projev může stát hrozbou pro některý z důležitých zájmů a hodnot, díky kterým soudy fungují. V následujících dvou kapitolách se proto podíváme negativní důsledky, které s sebou nezdrženlivý projev nese jak pro samotného soudce (především v této kapitole), tak pro celou justici.

Představíme si za tímto účelem alespoň na několik různých situací, v nichž soudci nebyli zdrženliví. Nelze postihnout všechny situace, v nichž se mohou soudci nevhodně projevit. Jde proto o relativně nahodilé příklady, vybrané však z různých oblastí života soudců tak, aby nám pomohly vytvořit si lepší a ucelenější představu o tom, co je nezdrženlivý projev soudců, a co způsobuje. Zastánci etiky ctnosti v těchto příkladech sice nenaleznou následování hodnou inspiraci a morální vzor, přesto tyto a podobné situace představují užitečné podněty k úvahám o tom, jak soudce může lépe dostát požadavku zdrženlivosti.

Některé nezdrženlivé projevy nemusejí samy o sobě, ihned a přímo ohrožovat to, zda se soudce jeví nezávislý či nestranný, nebo zda působí dostatečně důstojně a budí ve veřejnosti důvěru v soudnictví. Postupně nebo v souvislosti s jinými okolnostmi se však mohou stát problematickými tím, jak působí, co způsobují, anebo co vypovídají o soudcově charakteru, schopnosti sebekontroly a reflexe toho, co je vhodné, a nakonec i správné při výkonu soudcovské funkce.

⁷¹ NICOLSON. WEBB. *Professional Legal Ethics...*, s. 22.

⁷² Tamtéž, s. 24.

⁷³ Tamtéž, s. 24.

Považme první situaci, k níž by mohlo dojít v soudní síni. Soudce se ptá: „Kolik je vám let, paní svědkyně?“ Svědkyně odvětí: „Blížím se ke čtyřicítce.“ Soudce: „Z které strany, prosím?“⁷⁴ Jde o otřepaný vtíp, který však názorně ukazuje, že zdrženlivost soudcova projevu se nepromítá jen do vážných situací a témat. Soudce v tomto vtípu svou neaptnou otázkou zdaleka nepodrývá základy, na nichž justice stojí. Nemusí (byť může) nutně být ani hrubián a nevychovanec, který ohrožuje dobrou pověst soudců svou neslušností a neuctivostí k ostatním lidem. Svá slova mohl pronést v žertu bez jakéhokoli špatného úmyslu, například ve snaze odlehčit situaci, zmírnit nervozitu svědkyně, nebo jen proto, že je šprýmař. Jde však o to, že se to nijak nedozvíme, a soudce sám nemůže vědět, zda bude jeho projev takto pochopen. Nemůže ani vědět, jaké důsledky z toho mohou teď či později plynout pro něj či pro pověst soudů obecně. Proto by měl zdrženlivě položit jen první otázku a druhou vůbec neklást či ji schovat na vhodnější čas i místo.

Další příklad se také týká toho, že soudce nedokázal dobře vyhodnotit vážnost situace a tomu přizpůsobit způsob a obsah svého vyjadřování. Collins a Skover popisují případ soudce Roberta Borka, který usiloval o zvolení soudcem Nejvyššího soudu Spojených států amerických. Soudce při veřejném slyšení nepředstíral pokoru, nevytácel se, nepoklonkoval senátorům, ani se nesnažil upoutat pozornost médií. Místo toho působil velmi sebevědomě až arogantně, okolí ho nezajímalo. Ostatně tak podle Collinse a Skovera tento soudce působil v průběhu let, zřejmě vědom si svých schopností a vědomostí, při všech svých projevech, v odborných textech i soudních odůvodněních.⁷⁵ Přestože Borkovi zřejmě nikdo nemohl vyčítat nedostatek upřímnosti či přetvářku, neosvědčil zdrženlivost, kterou bychom od soudce očekávali, a která spočívá i v tom, že neříká vše tak, jak chce a považuje za správné podle sebe bez ohledu na ostatní. Podstatou zdrženlivého projevu je i určitá pokora, s níž soudce pronáší to, co je v danou situaci vhodné. To se totiž může dále promítat do jeho vztahu s veřejností, o jejíž důvěru pak může snadno přijít. Bork pokoru postrádal, nepůsobil zdrženlivě, a nevyplatilo se mu to: zvolen nebyl.

Soudce může dále prokázat svou zdrženlivost například psaní disentních stanovisek. Důležité je, aby se soudce nenechal zaslepit pocitem vlastní důležitosti a zdržel se moralizování⁷⁶ či projevů frustrace z toho, že nepřevážil jeho názor. Soudce může být při psaní disentů zdrženlivý taky tím, že je nepíše zbytečně až neúčelně často, i tím, jaké jazykové prostředky a styl při jejich psaní používá. Přemírou disentních stanovisek může soudce zpochybnit řadu svých osobnostních předpokladů pro výkon soudcovské funkce (vliv, přesvědčivost, ale i kolegiální a vyrovnanost), ale může ohrozit i důvěru veřejnosti ve správnost soudního rozhodování. Soudce William O. Douglas tak svými 783 disentními stanovisky mezi lety 1939 a 1975 podle Collinse a Skovera svou autoritu a vliv spíše oslabil, než posílil.⁷⁷ Naopak soudce Oliver W. Holmes díky svému zdrženlivému vyjadřování dokázal s noblesou napsat velmi významný disent,⁷⁸ díky čemuž mohl svůj vliv z dlouhodobého hlediska lépe uplatnit.

⁷⁴ ADAMOVÁ, Karolina. LOJEK, Antonín. *Právníci ve vtipech, příslovích a pořekadlech*. Praha: C. H. Beck, 2011. s. 105.

⁷⁵ COLLINS. SKOVER. *The Judge...*, s. 1.

⁷⁶ Tamtéž, s. 115.

⁷⁷ Tamtéž, s. 114.

⁷⁸ Tamtéž, s. 114.

Situací, v nichž si soudce nezdrženlivým projevem může uškodit, je pochopitelně mnohem více (např.: nevhodná vyjádření nejen v disentu, ale i v soudním rozhodnutí, v komunikaci s médii, na sociálních sítích atd.). Soudci se proto i ve vlastním zájmu musejí mít stále na pozoru, aby se vyjadřovali vhodně s ohledem na to, co, kdy, kde, jak a komu sdělují.

8. Když nezdrženlivý projev ohrožuje fungování justice

Některé nezdrženlivé projevy nemusejí škodit pouze samotným soudcům, ale mohou ohrozit i to, zda bude justice dobře fungovat. To se může stát, když soudci dostatečně nedbají na to, jaké hodnoty a zájmy jsou kvůli jejich projevům v sázce. Podíváme se na příklady projevů, kterých by se soudci měli raději vyvarovat, protože by mohli vyvolat pochyby o své nezávislosti, nestrannosti, nebo by mohli ohrozit důstojnost soudcovské funkce či důvěru veřejnosti ve spravedlivé rozhodování soudů.

Každý soudce by měl doufat, že se kvůli své nezdrženlivosti nikdy nesetká v médiích s titulky a citáty, které říkají: „Soudce poslal před volbami nevhodný email, čtvrt roku bude brát nižší plat.“⁷⁹ „Soudce byl potrestán za rozesílání e-mailů s fiktivními rozhovory.“⁸⁰ „Soudce porušil důvěru v nezávislé rozhodování soudů.“⁸¹ Titulky tohoto typu naznačují, že se soudce provinil proti povinnosti nezpochybnit nezávislost soudců a soudů. V tomto konkrétním případě soudce rozesílal před volbami e-maily, které obsahovaly fiktivní rozhovory, které měly za cíl poškodit určité politiky. Přestože nejde o výslovné vyjádření soudcových vlastních myšlenek či názorů, je více než zřejmé, co chtěl soudce rozesláním e-mailů vyjádřit, resp. že chtěl projevit svůj politický názor. Dokonce se neostýchal jej využít k tomu, aby ovlivnil politickou soutěž. Kdyby byl zdrženlivý, k podobným politickým tématům by se nikdy nevyjadřoval, natož v době před volbami, a způsobem, který byl manipulativní a lživý. Požadavek, aby byli soudci ve svých projevech zdrženliví, má tedy zabránit i těmto extrémním případům, které se neobejdou bez kárného potrestání soudců. Nezávislost justice je totiž potřeba chránit i před těmi, kteří ji tvoří.

Ještě častěji se můžeme setkat s projevy, které by mohly zpochybnit nestrannost soudců. Lze ji totiž zpochybnit více způsoby. Když si soudce špatně posoudí okolnosti toho, co a jak by měl či neměl vyjadřovat, může v účastnících vzbudit dojem, že má nějaký zvláštní vztah k předmětu řízení, k někomu z účastníků, či k jejich zástupcům. Soudce by měl být proto dalek toho, aby se například na svém blogu vyjadřoval nelichotivě (ať už vážně či v žertu) na adresu účastníků, či skupiny lidí (sexuálních či rasových menšin), kteří mohou být jeho

⁷⁹ Soudce poslal nevhodný email, čtvrt roku bude brát nižší plat. *Lidovky.cz*, publikováno dne 20.5.2015, citováno dne 20.8.2022. Dostupné online na: https://www.lidovky.cz/domov/za-nevhodny-e-mail-bude-soudce-ctvrt-roku-brat-nizsi-plat.A150520_152829_ln_domov_ELE.

⁸⁰ Soudce potrestán za rozesílání e-mailů s fiktivními rozhovory u ÚS neuspěl. *Novinky.cz*, publikováno dne 15.11.2016, citováno dne 20.8.2022. Dostupné online na: <https://www.novinky.cz/domaci/clanek/soudce-potrestany-za-rozesilani-e-mailu-s-fiktivnimi-rozhovory-u-us-neuspel-40014998>.

⁸¹ Soudce Miroslav Čapek znovu porušil své povinnosti. Přijde o patnáct procent platu. *ČT24 - Česká televize*, publikováno dne 6.9.2017, citováno dne 20.8.2022. Dostupné online na: <https://ct24.ceskatelevize.cz/domaci/2232031-soudce-miroslav-capek-znovu-porusil-sve-povinnosti-prijde-o-patnact-procent-platu>.

účastníky.⁸² Ti se pak totiž mohou pochopitelně domnívat, že je soudce proti nim zaujatý, a ztratí důvěru v jeho nestrannost.

Soudce by se raději neměl vyjadřovat do médií ani k běžícím věcem tak, jak to učinila soudkyně se v jednom novinovém článku. Měla rozhodovat o odvolání proti rozhodnutí, jehož věcnou správnost dříve komentovala. Účastníci pak nevěřili, že soudkyně nemá k věci bližší vztah. Nepomohlo ani to, že soudkyně namítala, že novinář její vyjádření zkreslil.⁸³ Kdyby se jí podařilo prokázat, že tomu tak skutečně bylo, patrně by svou nestrannost obhájila.⁸⁴ Přesto by bylo rozumnější, kdyby byla vzhledem k okolnostem ve svých výrocích zdrženlivější a případ v danou chvíli nekomentovala.⁸⁵ Soudcův bližší vztah k věci může účastník například vyvodit i na základě toho, že soudce dříve vyjádřil svůj právní názor na určitou právní otázku (třeba při své přednáškové činnosti), kterou poté musel řešit v soudním řízení.⁸⁶ Soudce proto musí být obezřetný, i když nemá bezprostřední důvod k obavám o to, zda se jeví nestranný.

Jindy může naopak soudcova zdrženlivost představovat bezprostřední obranu hodnot, které je třeba pro dobro justice chránit, před urážlivými výroky účastníků nebo jejich zástupců. Soudcova reakce na ně může různá s ohledem na další okolnosti (zejména na konkrétní podobu výroků účastníků). Soudce by se však neměl nechat vyprovokovat a reagovat na ně unáhleně a přehnaně.⁸⁷

Na druhou stranu soudce nežije ve společenském ani hodnotovém vakuu, a ani by nebylo rozumné to po něm chtít. Jak připomíná Cravens: „*Jeden nemusí mít prázdnou hlavu, aby měl otevřenou mysl.*“⁸⁸ Řada soudcových výroků o něm a jeho smýšlení může leccos vypovídat, ale nemusí nutně znamenat, že soudce nerozhoduje spory nestranně. Například když soudce říká v reakci na kýchnutí: „zdravíčko“, místo: „pozdrav Pánbůh“, může to znamenat, že je ateista, který bude stranit nevěřícím na úkor věřících. Ale taky to nemusí

⁸² HEJL, Jan. Soudce psal posměšné texty o muslimech. Mají se snad urazit teroristé z IS? hájil se před senátem. *Aktuálně.cz*. publikováno dne 26.5.2016, citováno dne 20.8.2022. Dostupné online na: <https://zpravy.aktualne.cz/domaci/soudce-celi-zalobe-kvuli-posmesnym-textum-o-muslimech-maji-s/r~4710467e232e11e6a4100025900fea04/>

⁸³ Usnesení NSS ze dne 15.9.1999, sp. zn. 7 Nd 310/99.

⁸⁴ Usnesení Ústavního soudu ze dne 22.1.2008, sp. zn. II. ÚS 3164/07.

⁸⁵ Čas komentování rozhodnutí je velmi choulostivý faktor. Někdy může být na pováženou i komentování skončených věcí, které se soudci ale mohou vrátit kvůli využití mimořádných opravných prostředků. Zdá se však velmi přísné požadovat, aby soudci svá rozhodnutí neobhajovali a nevysvětlovali v médiích, když nevědí, co se v dalších letech ve věci stane. K tomuto problému více NEMEŠKALOVÁ ROSINOVÁ, Alžběta. *Podjatost soudců v rozhodovací praxi vrcholných soudů ČR*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2021, s. 42.

⁸⁶ Nevhodná může být už jen argumentace ve prospěch některého právního závěru. Srov. KAUFMAN, Andrew L. *Judicial Ethics: The Less-Often Asked Questions*. In SWISHER, Keith (ed.). *Judicial Ethics*. New York: Routledge, 2017, s. 427.

⁸⁷ Srov. Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 15.12.2005, *Kyprianou proti Kypru*, stížnost č. 73797/01. V tomto případě byli nakonec soudci vyloučeni z projednávání věci. Nebo také viz Usnesení NSS ze dne 13.12.2018, čj. Nao 164/2018-83.

⁸⁸ CRAVENS, Sarah M. R. In Pursuit of Actual Justice. In SWISHER, Keith (ed.). *Judicial Ethics*. New York: Routledge, 2017, s. 280-281.

znamenat vůbec nic.⁸⁹ Nelze tedy po soudcích chtít, aby v tomto ohledu uplatňovali svou zdrženlivost až do krajnosti a zvažovali, co si o jejich nestrannosti může někdo pomyslet i v tom nejabsurdnějším případě.

Někdy ale může zdrženlivost zabránit tomu, aby byla ohrožena jiná hodnota: důstojnost soudcovského stavu. Projevy, které se této hodnoty dotýkají, mají zpravidla co dočinění různými morálními poklesky soudce, které se mu nepodařilo udržet na uzdě či je v sobě potlačit. V některých případech se ukázalo, že soudci, kteří mají sklony k tomu, aby se projevovali neslušně (i vulgárně)⁹⁰, aby lhali či znevažovali věci, nechávají tyto neřesti naplno se projevit, místo toho, aby se je snažili ovládnout.

Využít zdrženlivosti k tomu, aby nezazněly na veřejnosti vulgární výrazy, je projevem slušného chování a nevyžaduje to, aby soudce učinil hlubší úvahy, jak toho dosáhnout. Se lhaním je to složitější, protože soudce patrně už zvážil, zda je pro něj lež výhodnější než pravda, a podle toho konal. Na lež se však zpravidla přijde. Kromě toho, že soudce v takové situaci působí nečestně a nedůstojně, tento projev i to, co se jím snažil zakrýt, vyvolá pochyby o tom, zda je hoden výkonu soudcovské funkce. Opačný extrém je, když se soudce za své pochybení jakéhokoliv druhu vůbec nestydí a nemá soudnost o něm více nehovořit. To, že soudce nedokáže pomlčet o věcech, které se staly, aby jimi více neškodil pověsti celé justice, je rovněž soudce nedůstojné.⁹¹

Všechny tyto projevy, které ohrožují hodnoty, na nichž fungování justice spočívá, podřývají také důvěru veřejnosti v celý soudní systém. Důvěra veřejnosti je o to křehčí, že se od soudců očekává opravdu vysoký standard etického chování, a lidé je dopředu vybavili svou důvěrou, aby svou funkci mohli vykonávat.⁹²

Příkladem projevu, který neohrožuje ani tak moc ostatní zájmy, jako spíš přímo důvěru veřejnosti, je kritika, která zaznívá uvnitř justice. Kritika uvnitř justice může být užitečnou sebereflexí celého systému a může také pozitivně působit navenek, když lidé vidí, že soudci jsou ochotni řešit i to, co se jim třeba nepodařilo. Záleží však opět na řadě okolností, které je nutné vzít v potaz, aby kritika splnila tuto svou úlohu. Když ji soudce nepronese vhodně, zvolí špatná slova, využije k jejímu sdělení nesprávný čas a místo, anebo si neuvědomí, že

⁸⁹ Tamtéž, s. 279.

⁹⁰ Za vulgarismy ve svých satirických textech byl nakonec kárně potrestán soudce Zbránek. Srov. Rozhodnutí kárného senátu NSS ze dne 6.6.2016, čj. 11 Kss 6/2015-53. Užívání vulgarismů chápe nedodržení nezbytného standardu chování soudců také Lubet. Srov. LUBET, Steven. *Judicial Ethics and Private Lives*. In SWISHER, Keith (ed.). *Judicial Ethics*. New York: Routledge, 2017, s. 448.

⁹¹ Soudce Čapek se účastnil zakázané oslavy v době koronavirové pandemie a celou událost pak barvitě líčil v médiích. Srov. DIMUN, Petr. Předseda teplického soudu chce soudce Čapka zbavit taláru. *Česká justice*. publikováno dne 27.7.2021, citováno dne 24.8.2022. Dostupné online na: <https://www.ceska-justice.cz/2021/07/predseda-teplickeho-soudu-chce-soudce-capka-zbavit-talaru/>.

⁹² SHAMAN, Jeffrey M. *Judicial Ethics*. In SWISHER, Keith (ed.). *Judicial Ethics*. New York: Routledge, 2017, s. 179.

není sám vhodným kritikem vzhledem ke svému specifickému postavení⁹³, pouze ohroží důvěru veřejnosti ve spravedlivé rozhodování a v kompetenci soudců.⁹⁴ Zdrženlivý soudce se k ní uchýlí proto pouze tehdy, když její přínosy (například možnost zlepšit poměry uvnitř justice) převáží nad nebezpečím ztráty důvěry veřejnosti.

Důvěra veřejnosti by měla být stejně jako ostatní důležité hodnoty a zájmy doceněna, nikoliv však přeceněna. Strach z její ztráty by mohl vést k tomu, že zdrženlivost bude špatně pochopena a nezajistí, aby se soudce projevoval uvážlivě. Naopak se soudce „pro jistotu“ přestane i k podstatným věcem vyjadřovat úplně. Rozhodování soudů se tak stane méně transparentním⁹⁵ a důvěře veřejnosti se nakonec stejně těšit nebude. Proto je také třeba zdrženlivost v projevu soudců chápat v kontextu všech principů demokratické justice.

9. Otevřená justice aneb všeho s mírou

Jedním z těchto principů je princip otevřené justice, který je považován za nepostradatelnou součást vlády práva, a tedy i fungování demokratické společnosti. Součástí tohoto principu je i známé upozornění, že nestačí, je-li spravedlnosti učiněno zadost, ale musí být i vidět, že jí bylo učiněno zadost⁹⁶.⁹⁷ V tomto smyslu je proto nutné zdrženlivost v projevu soudců vykládat, aby se justice ve snaze ochránit sebe a své hodnoty neuzavřela do sebe. Důkladné pojednání o tomto principu by jistě vydalo na samostatný článek. To však není smyslem tohoto textu. Jde pouze o to, přiblížit jej natolik, aby bylo patrné, co ovlivňuje chápání zdrženlivého projevu tak, jak je popsán v předchozích kapitolách, a co zamezuje jeho extrémnímu pojetí, kvůli němuž by soudce nemohl sdělovat téměř nic.

Otevřená justice je ještě širší koncept než transparentnost, protože počítá jak s nahlížením do svých vnitřních aktivit, tak se zapojením dalších osob a s jejich účastí (nejen se zveřejňováním soudních rozhodnutí apod.). Otevřená justice chápe jako své poslání zodpovídat se veřejnosti.⁹⁸ Proto nerezignuje na to, aby s ní v rozumné míře komunikovala.

⁹³ Problematické není ani tak kritika soudců na adresu vedení soudu, jako soudních funkcionářů ve vztahu k řadovým soudcům. Kritika ze strany funkcionářů může působit jako nebezpečné ovlivňování soudců. Srov. Teplický soudce Čapek se neprovinil. Na kritiku nadřízených má právo, řekl NSS. *EuroZprávy.cz*. publikováno dne 2.11.2016, citováno dne 21.8.2022. Dostupné online na: <https://eurozpravy.cz/domaci/zivot/173020-teplicky-soudce-capek-se-neprovinil-na-kritiku-nadrizenych-ma-pravo-rekl-nss/>.

⁹⁴ Nešťastně proto působí výrok předsedy Ústavního soudu, že se stydí za jedno z rozhodnutí senátu Ústavního soudu. Srov. Stydím se za rozhodnutí Ústavního soudu, který se zastal hoteliéra, uvedl Rychetský. Podle něj šlo o diskriminaci. *ČT24 - Česká televize*. publikováno dne 2.6.2019, citováno dne 21.8.2022. Dostupné online na: <https://ct24.ceskatelevize.cz/domaci/2831738-stydim-se-za-rozhodnuti-ustavniho-soudu-ktery-se-zastal-hoteliiera-uedl-rychetsky>.

⁹⁵ CRAVENS. In *Pursuit of Actual Justice...*, s. 277.

⁹⁶ Věc R v Sussex Justices, ex parte McCarthy [1924 1 KB 256] [1923] All ER Rep 233.

⁹⁷ HESS, Burkhard. KOPRIVICA HARVEY, Ana. Open Justice in Modern Societies: What Role for Courts? In HESS, Burkhard. KOPRIVICA HARVEY, Ana (eds.). *Open Justice. The Role of Courts in a Democratic Society*. Baden-Baden: Nomos, 2019, s. 9.

⁹⁸ HESS, KOPRIVICA HARVEY. *Open Justice in Modern Societies...*, s. 10-11.

Rozumnou míru soudcům pomůže najít právě zdrženlivost tak, aby princip otevřené justice vždy nepřebil jiné hodnoty.⁹⁹

Koncept otevřená justice počítá s tím, že by si soudy měly přivyknout moderním prostředkům a být aktivní na internetu a sociálních sítích.¹⁰⁰ S tím se pochopitelně pojí nemalé nároky na soudce a jejich schopnost správně posoudit, co, kde a komu sdělovat. O to užitečnější a potřebnější se jeví schopnost soudců zdrženlivě sdělit vhodným způsobem to, co chtějí, aniž se uchýlí k justičnímu populismu.¹⁰¹

To, že princip otevřené justice by měl jít ruku v ruce s požadavkem na zdrženlivý projev soudců, dokládá případ německé soudkyně, která svolila se svou účastí v polofiktivním seriálu ze soudního prostředí. Zjistila, že se v něm musí vyjadřovat úplně jinak než při skutečném výkonu své funkce a že s ní i „účastníci“ jednají jinak, jako by žádnou autoritu neměla.¹⁰² Případ ukazuje, že média mohou přiblížit lidem prostředí justice a vzbudit zájem o ni, ale nedokážou vždy o soudech a soudcích poskytnout věrný obrázek.¹⁰³ S tím je třeba počítat a dobře zvážit, zda se je vhodné se na této formě komunikace s veřejností podílet. Formát a žánr popularizačního seriálu totiž sám o sobě napovídá, že jeho účel není v první řadě pravdivě seznámit veřejnost s činností soudců. Zdrženlivost ve vztahu k tomuto druhu komunikace tak může chránit nejen zájmy soudů, ale i soudce samotné.¹⁰⁴

Soudci by ale neměli zcela rezignovat na spolupráci s médii. Za první je etické, aby byli soudci vstřícní a slušní k novinářům, kteří se o ně a jejich práci zajímají, aby informace o nich zprostředkovali veřejnosti. Za druhé je to nanejvýš účelné. Soudci s pomocí médií mohou lidem snadněji vysvětlit důvody svých rozhodnutí, přiblížit poměry v justici a další témata, díky nimž se stanou soudy pro veřejnost srozumitelnější¹⁰⁵. To prospěje nejen soudcům a soudům, ale i veřejnosti, která tak získá skutečnou, nikoliv jen pomyslnou kontrolu nad tím, co soudy dělají pro hledání spravedlnosti (při řešení sporů lidí, kteří se na ně obracejí).

Někteří soudci mohou mít z pochopitelných důvodů obavy, že jejich mediální vystoupení nesplní svůj účel. Například proto, že soudce o sobě ví, že je introvert a projevy tohoto typu jej znervózňují, a kvůli tomu se pak hůř vyjadřuje. Nebo proto, že nechce, aby jeho slova záměrně či náhodou vytrhl z kontextu a jeho vyjádření zkreslil. Ani tyto obavy by však neměly zabránit soudcům, aby se přiblížili veřejnosti i jinými projevy než v soudní síni či

⁹⁹ Koncept otevřené justice sám nemá vyřešenou otázku, jak moc a jakými prostředky mají soudci svou práci veřejnosti přibližovat. Srov. HESS, KOPRIVICA HARVEY. *Open Justice in Modern Societies...*, s. 19.

¹⁰⁰ Tamtéž, s. 19.

¹⁰¹ Komunikace by měla být stále účelná a soudci ani soudy by si jejím prostřednictvím neměli hledat příznivce a posilovat svůj vliv, kde jej nepotřebují. Srov. Tamtéž, s. 43-44.

¹⁰² Soudkyni prý seriál připomínal práci belgického umělce Reného Magrittea, který namaloval dýmku a pod ní napsal „toto není dýmka“, protože to byl jen obrázek dýmky. Toto taky nebyl skutečný soud. Srov. HERZ, Ruth. *The Dilemma of Open Justice in the Present Political, Social and Cultural Climate*. In HESS, Burkhard, KOPRIVICA HARVEY, Ana (eds.). *Open Justice. The Role of Courts in a Democratic Society*. Baden-Baden: Nomos, 2019, s. 121.

¹⁰³ Tamtéž, s. 117.

¹⁰⁴ RESNIK, Judith. *The Function of Publicity and of Privatization in Courts and Their Replacements* (from Jeremy Bentham to #MeToo and Google Spain). In HESS, Burkhard, KOPRIVICA HARVEY, Ana (eds.). *Open Justice. The Role of Courts in a Democratic Society*. Baden-Baden: Nomos, 2019, s. 193.

¹⁰⁵ To vše samozřejmě za předpokladu, že při tom dodrží zásadu zdrženlivosti.

v odůvodnění rozhodnutí. Řešení, které řada soudů již využívá, se nabízí díky využití služeb tiskových mluvčích soudů, kteří zprávy soudců veřejnosti zprostředkují. I v takovém případě se ale soudci mohou na otevřenosti justice podílet. Stačí, když se pokusí alespoň upravit soudcovský jazyk, který používají při komunikaci s účastníky tak, aby mu i běžný člověk porozuměl.¹⁰⁶

Koncept otevřené justice pak skutečně může přispět k tomu, aby lidé soudce lépe chápali a důvěřovali jim. Podstatné je, aby soudci nezapomínali, že je potřeba ke všemu přistupovat s mírou a uvážlivě.

Závěr

Článek přiblížil výklad pojmu zdrženlivosti projevu soudců, důvody toho, proč by soudci měli být v projevu zdrženliví, čeho by se tím měli snažit dosáhnout, co jim zdrženlivý projev umožňuje a zajišťuje, jaké projevy zdrženlivé nejsou a proč jsou nebezpečné. Díky tomu snad můžeme s jistotou říct, že odpověď na otázku, zda by měli být soudci zdrženliví ve svém projevu, je kladná.

Ano, soudci by se měli projevovat zdrženlivě, protože to ani zdaleka neznamená, že by se měli uzavřít do slonovinové věže a s nikým nekomunikovat. Naopak díky zdrženlivosti soudců a jejich schopnosti vyjadřovat se vhodně a s rozvahou se může justice veřejnosti více otevřít, stát se pro ni pochopitelnější a srozumitelnější. Nebude totiž hrozit, že soudci svými neuváženými a nevhodnými projevy ohrozí některé z hodnot, na jejichž zachování je kvůli fungování justice potřeba trvat.

Článek poskytl podněty k tomu, jak o zdrženlivém projevu uvažovat a jak přemýšlet o tom, zda lze určité vyjádření považovat za zdrženlivé, či nikoliv. Konkrétní návod, jak se vždy správně zachovat však neposkytl. S ohledem na to, v jakých rozličných situacích soudci mohou ocitnout a co vše mohou zvažovat, než se rozhodnou, zda něco sdělí, či nikoliv, by to ani nebylo možné. S tímto nelehkým úkolem se proto budou muset soudci potýkat zas a znovu sami. Snad jim ho tento článek alespoň v některých situacích usnadní. Snad navíc i přispěje k širší debatě, díky níž se nám dostane odpovědí na některé další spleť otázky z oblasti profesní etiky soudců.

¹⁰⁶ BOBEK, Michal. Epilogue: Past and Looming Challenges to Open Justice. In HESS, Burkhard. KOPRIVICA HARVEY, Ana (eds.). *Open Justice. The Role of Courts in a Democratic Society*. Baden-Baden: Nomos, 2019, s. 284-285.